

РОЛЬ РЕПРЕЗЕНТАТИВНИХ СУФІКСІВ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ляшина А.Г.

Ужгородський національний університет

Постановка проблеми та її визначення. Переклад є однією з важливих форм міжкультурних взаємин. Перекладачі виступають посередниками між народами, які спілкуються в найрізноманітніших сферах життя. Окрім посередницької функції, перекладні твори виконують і творчу, продуктивну місію, бо завжди були важливим стимулом розвитку національних мов, літератур, культур. Роль перекладу як засобу обміну інформацією неухильно зростає. Саме тому в останні десятиліття став проявлятися великий інтерес до перекладу публіцистики, наукової та науково-технічної літератури.

Мова наукової літератури відрізняється від розмовної мови або мови художньої літератури певними лексичними, граматичними та стилістичними особливостями. Типовою лексичною ознакою наукової літератури є насиченість тексту спеціальними термінами, термінологічними словосполученнями. Самим яскравим та визначальним процесом у розвитку лексики мови виступає постійне та інтенсивне збагачення її за рахунок нових, раніше не відомих слів [12, с.252]. Цей процес відбувається постійно, відображаючи зміни у навколишньому світі, відповідаючи потребам носіїв мови. Отже, однією з основних функцій словотворення є поповнення словникового запасу мови. Постійний розвиток словникового складу, наголошував Ю.О. Жлуктенко, зумовлюється тим, що він в своєму існуючому стані ніколи не може відбити всю безмежність людського досвіду, безмежність навколишнього світу [5, с.126].

Усім, хто займається перекладом, добре відомо, що не всі нові слова своєчасно реєструються у словниках. Це, звичайно, характерно не тільки для наукової літератури, але й для мови в цілому, включаючи всі сфери суспільного життя. Тому й останнім часом все більше уваги приділяється способам утворення слів, їх компонентам. Тому до роботи над перекладом слова потрібно підходити не механічно, а свідомо, тобто враховувати його складові для визначення його значення в певному контексті. Тому при перекладі незнайомого слова потрібно поділити його на словотвірні елементи, тобто, як правило на префікс, корінь та суфікс. Знання значень компонентів майже завжди допомагає вибору правильного перекладу слова без допомоги словника і цим сприяє прискоренню процесу. Знання принципів суфіксації та префіксації забезпечує точніший переклад, що є необхідною умовою перекладу наукової літератури.

У сучасній англійській мові відбуваються активні словотвірчі процеси, які сприяють збагаченню лексики. У численних працях, присвячених різним аспектам словотвору сучасної англійської мови, розглядаються проблеми

класифікації конститuentів словотвору за семантичними, функціональними, етимологічними ознаками (І. В. Андрусак, Ю. А. Зацний, А. Е. Левицький, О. І. Миголінець, В. І. Перебийніс, W. Francis, W. Glowka), структурні, семантичні й функціональні особливості формування композитів і складних слів синтаксичного типу (Д. І. Квеселевич, Л. Ф. Омельченко), механізми семантичної деривації та властивості семантики похідних слів (Л. М. Медведєва, Р. І. Розіна, Н. П. Тропіна, D. Cruise, P. Gardenfors, K. Nilsen), а також роль окремих способів словотвору в збагаченні словникового складу сучасної англійської мови (І. П. Гусак, Ю. А. Зацний, М. М. Полюжин, J. Aitchison, D. Crystal, A. Cutler, P. Mc Fedries).

Афікси, які виступають складовими частинами похідного слова, розглядаються у сучасному мовознавстві як лінгвістичні одиниці, що виконують певну семантичну функцію, ведучи до модифікації твірних основ. Афікс реалізує своє значення не ізольовано, а в сполученні з основою. Основними функціями суфіксів у сучасній англійській мові є їхні словотворча і семантична функції [9]. Зв'язок семантики суфіксів з їхньою функцією виявляється перш за все в тому, що при утворенні нового слова суфікс модифікує і уточнює значення основи, створюючи тим самим похідне суфіксальне слово.

Актуальність статті зумовлена відсутністю комплексного аналізу ролі словотвору у процесі перекладу. Важливість дослідження визначається функціональною роллю, яку відіграє словотвір, зокрема спосіб суфіксації у розвитку й збагаченні англійської лексики. До цього часу проводилися дослідження системи суфіксації англійської мови на основі словникової, а не текстової вибірки.

Мета цієї статті – подати результати визначення ролі репрезентативних суфіксів у процесі перекладу англійської наукової літератури.

Завдання дослідження полягає у визначенні особливостей функціонування репрезентативних суфіксів у кожному тематичному контексті англійської наукової літератури та опису їх значень.

Матеріалом дослідження слугували 14 репрезентативних суфіксів, які функціонують у текстах наукового функціонального стилю сучасної англійської літератури з економіки, юриспруденції та медицини обсягом 1500 слововживань.

Виклад основного матеріалу та отримані висновки. У запропонованій статті розглядається одне з питань стосовно ролі репрезентативних суфіксів у процесі перекладу наукової літератури. До репрезентативних суфіксів ми зараховуємо такі, які відзначаються найвищими показниками вживаності (>500) та сполучуваності з кількістю основ (>100). У результаті дослідження в кожному тематичному контексті наукової літератури був виділений також набір з 14 репрезентативних суфіксів.

Вони розподілилися у вивчених контекстах так:

- 1) -able/-ible₁ – у текстах з економіки ;
- 2) -al – у текстах з юриспруденції, економіки, медицини та художньої прози;
- 3) -ance/-ence₂ – у текстах з юриспруденції;
- 4) -ation/-ion₁ – у текстах з юриспруденції, економіки, медицини та художньої прози;

- 5) -ed₂ - у текстах з медицини та художньої прози;
- 6) -er/-or – у текстах з юриспруденції, економіки та художньої прози;
- 7) -ic – у текстах з юриспруденції, економіки та медицини;
- 8) -ing₁ – у текстах з юриспруденції, економіки та медицини;
- 9) -ity/-ty – у текстах з юриспруденції, економіки та медицини;
- 10) -ive₂ – у текстах з юриспруденції та медицини;
- 11) -ly – у текстах з юриспруденції, економіки, медицини та художньої прози;
- 12) -ment₁ – у текстах з юриспруденції, економіки та медицини;
- 13) -ness – у текстах художньої прози;
- 14) -y₁ – у текстах художньої прози.

Виділені 14 репрезентативних суфіксів у досліджуваних текстах показані в табл. 1. Таблиця дає змогу побачити, у сукупності скількох з 4 досліджуваних текстів той чи інший суфікс є репрезентативним і яке його місце стосовно решти набору репрезентативних суфіксів системи англійського словотворення.

Таблиця 1

Функціонування репрезентативних суфіксів у різних текстах

Суфікси	-able/ -ible ₁	-al	-ance/- ence ₂	-ation / -ion ₁	-ed ₂	-er/- or	-ic
Кількість текстів	1	4	1	4	2	4	3
Суфікси	-ing ₁	-ity/ -ty	-ive ₂	-ly	-ment ₁	-ness	-y ₁
Кількість текстів	3	3	2	4	3	1	1

Як видно з таблиці, репрезентативними в усіх досліджуваних текстах виявилися такі суфікси: -al, -ation/-ion₁, -er/or, -ly, -ic, ing₁, -ity/-ty, -ment₁. Дещо меншою репрезентативністю характеризуються суфікси: -ed₂ та -ive₂. До суфіксів, -ance/-ence₂, -ness та -y₁.

Сказане дає змогу зробити висновок про те, що ціла низка репрезентативних суфіксів маркує кожний окремий тематичний контекст наукової літератури.

Опис кожного репрезентативного суфікса подаємо за його загальним значенням у функціонуванні суфіксів.

Значення суфікса -able/-ible₁ (здатності або нездатності до дії) виявляється незалежно від лексико-граматичної належності основи, з якою він сполучується.

Для суфікса -al, як показує досліджений матеріал, переважно характерне значення належності до чогось.

Значення суфікса -ance/-ence₂ лежить у полі імен дії.

Для суфікса -ation/-ion₁, як показує досліджений матеріал, характерне значення дії.

Значення суфікса $-ed_2$ виявляється незалежно від лексико-граматичної належності основи, з якою він сполучується, він має значення наявності чи відсутності якості людей, предметів, явищ.

Значення суфікса $-er/-or$ лежить у межах поля агентивності: дій людей та предметів.

Значення суфікса $-ic$ знаходиться в полі оцінки осіб, предметів, явищ, речовин.

Значення суфікса $-ing_1$ знаходиться у межах поля агентивності: дій людей і предметів.

Значення суфікса $-ity/-tu$ виявляється незалежно від лексико-граматичної належності основи, з якою він сполучується.

Він має значення якості (негативної чи позитивної) та стану людей і предметів.

Значення суфікса $-ive_2$ знаходиться у межах поля якості, тобто похідні з цим суфіксом указують на наявність чи відсутність якості.

Значення суфікса $-ly$ проявляється незалежно від лексико-граматичної належності основи, з якою він сполучується, він має значення способу дії.

Суфікс $-ment_1$ у сполученні з дієслівними основами має значення розумової та фізичної діяльності.

Для суфікса $-ness$, як показує досліджений матеріал, характерні значення якості та стану.

Значення суфікса $-u_1$ відноситься до поля якості людей, предметів, подій, явищ.

У результаті дослідження виявилось, що суфікси в сучасній англійській мові дійсно відіграють значну роль у системі словотворення. Особливо це стосується текстів наукової літератури, де вони дуже широко використовуються для передачі різних значень. Спираючись на вміння виділити основу і знання семантики суфіксів, а також закономірності суфіксального словотворення, можна визначити лексичне значення невідомого похідного слова з мінімальним використанням словника.

Результати дослідження суфіксальних утворень і моделей приводять нас до висновку про те, що при відборі словотворчого матеріалу для навчання спеціалістів різних професій читанню і перекладу наукового тексту з певної галузі знань потрібно спочатку провести статистичний аналіз частотності тих чи інших мовних одиниць з метою відбору таких, що найчастіше зустрічаються в даному типі тексту. На нашу думку, необхідно використовувати також найпродуктивніші моделі в текстах різних функціональних стилів і кожної субмови науки.

Отже, правильне розуміння перекладачем закономірностей словотворчого аналізу приводить до розвитку обґрунтованої мовної здогадки, яка є важливим фактором для визначення тематичної орієнтації та перекладу наукових текстів.

Обов'язковою умовою функціонального підходу до навчання іноземним мовам взагалі і словотвору зокрема, є вивчення живого словотворення, причому з

урахуванням тієї сфери спілкування, у межах якої здійснюються дериваційні акти, що й зумовлює перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

Література

1. Багмут Й.А. Проблеми перекладу суспільно – політичної літератури українською мовою. – К.: НД, 2005. – 201 с.
2. Бик І.С. Теорія та практика перекладу. – Львів, 2008.
3. Гречина Л.Б. До проблем лексичних труднощів перекладу науково-технічної літератури//Вісник Житомирського державного університету. – 2011. – № 57.
4. Головін В.М. Переклад економічної термінології. - К.: Наука, 2005. – 187 с.
5. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия. / Ю.А.Жлуктенко - К.: Изд-во при КГУ, 1974. - 176с.
6. Зацний Ю.А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу / Ю.А.Зацний. – Львів: ПАІС, 2007. – 228 с.
7. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Частина I. Граматичні труднощі. - Вінниця: Нова книга, 2001. - 271 с.
8. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Частина II. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. - Вінниця: Нова книга, 2001. - 303 с.
9. Пушкарев Е.А. Роль семантики словообразовательного суффикса в формировании лексических значений производных слов (на материале английских дериватов на –er): Автореф. дис. ... канд.филол.наук: 10.02.04 / Рос. гос. пед. ун-т им. А.И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2001. – 18с.
10. Сухенко К.М. Лексичні проблеми перекладу. - К.: вид-во Київ. ун-ту, 2000. – 124с.
11. Циткіна Ф.О. Термінологія й переклад. – Львів: ВЛІ, 2003. – 187 с.
12. Шелудько А. В. Труднощі словотвірного характеру в англо-українському та україно-англійському художньому перекладі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16 “Перекладознавство” / Анна Володимирівна Шелудько .- Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2009. – 18 с.
13. Шанский Н.М. Очерки по русскому языкознанию. – М., 1968. – С.252.

Summary

The article deals with the role of representative suffixes in the process of translation. The functional peculiarities of the representative suffixes in the system of suffixation in Modern English have been studied.

In the process of analysis there were found 14 representative suffixes. According to the results of the analysis we come to the conclusion that neither morphological nor structural type of the stems influences the meaning of the suffix.

The combinability of the suffixes with the stems of different parts of speech shows their tendency to combine with the stems of certain morphemic and/or derivational structure. The quantity and quality of all structural models depend on the context.

Having analysed semantic characteristics of the representative suffixes functioning in the English scientific literature, we came to the conclusion that they play a significant role in translation skills training as well as in the process of translation facilitating the work of the translator.

УДК 811.111'37

ТИПОЛОГІЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ІМЕННИКАМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗЛА В СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Онищак Г. В.

ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

Постановка проблеми та її визначення. В останні десятиліття перехід до антропоцентричної парадигми в лінгвістиці сприяв вивченню мови в тісному зв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням, духовно-практичною діяльністю. Картину світу носія мови можливо реконструювати на основі одиниць різних мовних рівнів. У цьому відношенні лексична система мови займає особливе місце, позаяк “структура лексичних значень слів схильна до моделювання універсальних концептів загальної когнітивно-семантичної сфери засобами національно-мовних систем” [3, с. 304], і відповідно, лексика більшою мірою відповідає смисловим параметрам моделі світу.

Інформація про систему цінностей народу міститься саме в слові, тому дослідження взаємозв'язків між іменниками на позначення **зла** в англійській та українській мовах вважаємо актуальним завданням сучасного зіставного мовознавства.

Метою дослідження є типологічне вивчення взаємозв'язків між іменниками на позначення **зла** у віддалено споріднених мовах. Реалізація такої мети здійснюється шляхом виконання наступних **завдань**: 1) проаналізувати парадигматичні зв'язки між досліджуваними іменниками на позначення **зла**; 2) виявити основні закономірності формування лексико-семантичних груп (далі ЛСГ) іменників на позначення **зла** в сучасних англійській та українській мовах.

Матеріалом дослідження служать іменники на позначення **зла**, зібрані шляхом суцільного аналізу Великого Оксфордського словника в 12-ти томах та Словника української мови в 11-ти томах.

Для зіставного аналізу лексико-семантичної групи **зло** в сучасних англійській та українській мовах користуємося методикою формалізованого аналізу лексичної семантики, яка дозволяє глибше розкрити семантику слів у досліджуваних мовах,